

beam veritati. Sed hoc facilius fieri potuisset in civitate Romana, quæ tunc dominatum orbis habebat. Unde et Paulus, Romanis scribens, dicit, Rom. 1: Fides vestra annuntiatur in universo mundo. Ergo videtur quod non debuerit in Bethlehem nasci.

Sed contra est quod dicitur Michæ 5: Et tu, Bethlehem Ephrata, parvulus es in millibus Juda; ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel.

Respondeo dicendum, quod Christus in Bethlehem nasci voluit duplici ratione. Primo quidem, quia factus est ex semine David secundum carnem, ut dicitur Rom. 1. Cui etiam facta fuerat repromissio specialis de Christo, secundum illud 2 Reg. 23: Dixit vir, cui constitutum est de Christo Dei Jacob. Et ideo in Bethlehem, de qua natus fuit David, nasci voluit, ut ex ipso loco natiuitatis promissio ei facta impleta ostenderetur. Et hoc designat Evangelista dicens: Eo quod esset de domo et familia David. Secundo, quia (ut Gregorius dicit in Homil. 1) Bethlehem domus panis interpretatur; ipse autem Christus est qui ait: Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut David in Bethlehem natus est, ita etiam Jerusalem elegit, ut in ea sedem regni constitueret, et templum Dei ibi edificaret; et sic Jerusalem elegit, ut esset civitas regalis et sacerdotalis. Sacerdotium autem Christi, et ejus regnum præcipue consummatum est in ejus passione; et ideo convenienter Bethlehem elegit natiuitati, Jerusalem vero passioni. Similiter etiam per hoc hominum gloriam confutavit, qui gloriantur de hoc, quod ex civitatibus nobilibus originem ducunt, in quibus etiam præcipue volunt honorari. Christus autem e converso in civitate ignobili nasci voluit, et in civitate nobili pati opprobrium.

Ad secundum dicendum, quod Christus florere voluit secundum virtuosam conversationem, non secundum carnis originem; et ideo in Nazareth voluit educari et nutrir, et in Bethlehem quasi peregre nasci. Quia (ut Gregorius dicit²) per humanitatem quam assumpserat, quasi in alieno nascebatur, non secundum potestatem, sed secundum naturam. Et etiam (ut Beda dicit) in diversorio loco egebat, ut

¹ Hom. 8 in Evang., non remote a prin. c. 2 in Lucam, super illud: Reclinavit illum in præsepio.

² Hom. 8 in Evang., non procul a princ., et Beda, in c. 5 super Luc.

nobis nullas mansiones in domo Patris præpararet.

Ad tertium dicendum, quod sic ut dicitur in quodam sermone Ephesini Concilii, si maximam Romam elegisset civitatem, propter potentiam civium mutationem orbis terrarum putarent. Si filius fuisset imperatoris, potestati utilitatem ascriberent. Sed, ut divinitas cognosceretur orbem transformasse terrarum, pauperculam elegit matrem et pauperiorem patriam. Elegit autem Deus infirma mundi, ut confundat fortia, sicut dicitur 1 ad Corinth. 1. Et ideo ut suam potestatem magis ostenderet, in ipsa Roma, quæ caput mundi erat, etiam caput Ecclesiæ suæ stavit, in signum perfectæ victoriæ, ut exinde fides derivaretur in unicum mundum, secundum illud Isai. 26: Civitatem sublimem humiliabit, et conculcabit eam pes pauperis (scilicet Christi), gressus egenorum, id est, Apostolorum Petri et Pauli.

COMMENTARIUS.

In hoc etiam articulo nihil explicandum occurrit in D. Thom. littera. Quæ vero pertinent ad testimonium Michææ 5, fusius disputatione sequenti explicabuntur, ubi et examinanda sunt ea quæ Cajetanus notat in solutione ad 2. Quæ vero scribit in solutione ad 3, de sede Romana, quod jure divino illius Episcopus sit universalis Ecclesiæ Pastor, ita ut ex præcepto Christi hæc duo conjuncta esse necesse sit, ad hunc locum non spectant, et majori ac diligentiori examinatione indigent. Nam licet constet de jure divino esse, ut Summus Pontifex sit caput totius Ecclesiæ, et Petri successor in episcopatu orbis, non tamen ita constat esse de jure divino, ut ille idem sit Episcopus Urbis. Sed de hoc alias. Testimonium autem quod D. Thom. affert ex Conc. Ephesino, habetur in tom. 6 illius, appendice 5, cap. 2, in oratione Theodoti, Antycyrorum Episcopi, de Natiuitate Salvatoris.

ARTICULUS VIII.

Utrum Christus fuerit tempore congruo natus.

1. Ad octavum sic proceditur. Videtur quod Christus non fuerit congruo tempore natus. Ad hoc enim Christus venerat, ut suos in libertatem revocaret. Natus est autem tempore servitutis, quo, scilicet, totus orbis tempore Augusti describitur quasi tributarius factus, ut habe-

tur Luca 2. Ergo videtur quod non congruo tempore Christus fuerit natus.

2. Præterea, promissiones de Christo nascituro gentibus non fuerant factæ, secundum illud Roman. 9: Quorum sunt promissa. Sed Christus natus est tempore quo rex alienigena dominabatur, sicut patet Matth. 2: Cum natus esset Jesus in diebus Herodis regis. Ergo videtur quod non fuerit congruo tempore natus.

3. Præterea, tempus præsentis Christi in mundo, diei comparatur, propter id quod ipse est lux mundi; unde ipse dicit Joan. 9: Me oportet operari opera ejus qui misit me, donec dies est. Sed in æstate sunt dies longiores quam in hyeme; ergo cum natus fuerit in profundo hyemis, octavo Kalendas Januarii, videtur quod non fuerit convenienti tempore natus.

Sed contra est quod dicitur Galat. 4: Cum venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub lege.

Respondeo dicendum, quod hæc est differentia inter Christum et alios homines, quod alii homines nascuntur subjecti necessitati temporis; Christus autem tanquam dominus et conditor omnium temporum, elegit sibi tempus in quo nasceretur, sicut et matrem et locum. Et quia quæ a Deo sunt, ordinata sunt, et convenienter disposita, consequens est quod convenientissimo tempore Christus nasceretur.

Ad primum ergo dicendum, quod Christus venerat nos in statum libertatis reducere de statu servitutis. Et ideo sicut mortalitatem nostram suscepit, ut nos ad vitam reduceret, ita (ut Beda dicit¹) eo tempore dignatus est incarnari, quo mox natus censui Cæsaris ascriberetur, atque ob nostri liberationem ipse servitio subderetur. Tempore etiam illo quo totus orbis sub uno principe vivebat, maxima pax fuit in mundo; et ideo decebat ut illo tempore Christus nasceretur, qui est pax nostra faciens utraque unum, ut dicitur Ephes. 2. Unde Hieronymus dicit, super Isai. 2: Veteres revolvamus historias, et inveniemus usque ad vigesimum octavam annum Cæsaris Augusti, in toto orbe terrarum fuisse discordiam: orto autem Domino, omnia bella cessaverunt, secundum illud Isai. 2: Non levabit gens contra gentem gladium. Congruerat etiam ut in illo tempore, quo unus princeps dominabatur in mundo, Christus

¹ Super illud Luc. 2: Ut profiteretur cum Maria; est c. 5, secundum ordinem Bedæ, tom. 2.

² Super illud Isai. 2: Non levabit gens contra gentem, tom. 5.

nasceretur, qui venerat congregare suos in unum, ut esset unum ovile, et unus pastor, ut dicitur Joan. 10.

Ad secundum dicendum, quod ideo Christus regis alienigenæ tempore nasci voluit, ut impleretur prophetia Jacob dicentis, Genes. penultim.: Non auferetur sceptrum de Juda, et dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est. Quia, ut Chrysost.¹ dicit super Matth., quamdiu Judaica gens sub Judaicis regibus, quamvis peccatoribus, tenebatur, Prophetæ mittebantur ad remedium ejus; nunc autem quando lex Dei, sub potestate regis iniqui tenebatur, nascitur Christus, quia magna et desperabilis infirmitas medicum artificiosorem querebat.

Ad tertium dicendum, quod sicut dicitur in libr. de Quæst. Veter. et Novi Testam.², tunc Christus nasci voluit, quando lux diei incrementum incipit accipere, ut ostenderetur quod ipse venerat ut homines crescerent in lucem divinam, secundum illud Luc. 1: Illuminare his qui in tenebris et in umbra mortis sedent. Similiter etiam asperitatem hyemis elegit ad natiuitatem, ut ex tunc carnis afflictionem pateretur pro nobis.

COMMENTARIUS.

1. Tempus natiuitatis Christi singulariter a Deo prædefinitum. — Constituit D. Thom. differentiam inter Christum et alios homines, quod alii subdantur necessitati temporis ut nascantur; Christus vero sibi nascendi tempus elegit. Unde concludit fuisse convenienti tempore natum, quia, quæ a Deo sunt, ordinata sunt. Videtur autem nulla prorsus intercedere differentia, quia Christus non ut homo, sed ut Deus elegit sibi tempus nascendi, unde ut homo etiam fuit subditus necessitati nascendi tali tempore a Deo præordinato; idem autem est in aliis hominibus, qui non nisi ex divina providentia certis temporibus nascuntur. Quare si de Joanne Baptista, verbi gratia, quæreremus, an convenienti tempore natus fuerit, eadem ratio esset reddenda, scilicet tempore a Deo prædefinito fuisse natum; et ideo tempus illud non potuisse non esse conveniens. Respondetur imprimis non esse hoc loco disputandum, an Deus eodem modo omnium hominum natiuitates et tem-

¹ Hom. 2 in Matth., in op. Imper., non longe a princ., tom. 2.

² Q. 53, tom. 4, inter opera August.

pora prædefiniat; certum autem est tempus nativitatis Christi singulari modo esse prædefinitum ex ratione divinæ bonitatis et sapientiæ. Nec dubito quin aliorum etiam hominum, præsertim singulariter electorum, nativitates ac tempora eodem prædefiniantur modo. Itaque solum est differentia, quod in Christo eadem persona sibi ipsi prædefiniit tempus nascendi in assumpta natura; et ideo absolute et simpliciter hæc persona, seu hic homo per communicationem idiomatum, dicitur sibi prædefinisit tempus nascendi. Nisi fortasse quis dicat, quamvis Christus ut homo non potuerit sibi eligere tempus nascendi in utero matris, quia necessario supponitur homo, et consequenter natus in utero, potuisse tamen sibi eligere tempus et horam nativitatis extra uterum, quod profecto est probabile, quamvis non sit D. Thom. sensus, neque ad rem admodum pertinens. Tum quia illud tempus non tam fuit prædefinitum a Christo, ut homine, quam voluntarie susceptum ex prædefinitione divina. Tum maxime quia, supposita priori nativitate in utero, ex illa necessario ordine naturæ definitum fuit tempus nascendi extra uterum, supposito tali corporis temperamento, et aliis circumstantiis quæ in illa nativitate fuerunt.

2. In solutione ad 2, attigit D. Thom. expositionem illius loci Genes. 49: *Non auferetur sceptrum de Juda*, etc., de quo in 4 disputatione tomii superioris fuse dictum est.

DISPUTATIO XIII,

In quatuor sectiones distributa.

DE NATIVITATE CHRISTI EX UTERO MATRIS.

Maria cur visitat Elisabeth. — Postquam de conceptione et nativitate Christi in utero matris dictum est, sequitur ut de mysterio virginæ partus, quo Christus in lucem est editus, disseramus. Quoniam autem (ut in superioribus diximus) in his disputationibus eam dicendi rationem tenere curamus, qua universam simul vitæ Virginis seriem texamus ac explicemus, ratio temporis postulabat ut, si quid notatu dignum in illis novem mensibus, quibus Christus in visceribus matris latuit, actum est, illud adnotaremus; sed de illo tempore nihil in Scripturis vel monumentis fide dignis habemus, nisi quod Lucas narret de visitatione Elisabeth. Statim enim post filii conceptionem, eadem fortasse die (ut Evangelista innuit), comite sancto Joseph (ut

decentius ac verisimilius ab omnibus prudenter indicatum est), in montana perrexit Virgo, non ut in fide confirmaretur, neque quasi incredula de oraculo (ut hæretici calumniantur), sed quasi læta pro voto, religiosa pro officio, et festinans præ gaudio (ut dixit Bernar., hom. 4, super *Missus est*; et Ambros. et alii expositores Luc. 1). Ait autem Evangelista ibi permansisse quasi mensibus tribus. An vero tempore nativitatis Baptistæ præsens affuerit, dicemus infra, cum de Joanne Baptista disputabimus. Post illud ergo tempus reversa est in domum suam, scilicet, in civitatem Nazareth; et postea accidit quod Matthæus narrat de suspitione ac turbatione sancti Josephi, deque Angeli apparitione. Qua de re supra, cum de matrimonio Virginis, et de sancto Josepho disputaremus, nonnulla diximus. Appropinquante itaque partus tempore, profecti sunt Bethlehem, ubi Christus natus est. De hac igitur nativitate primum videndum est qualis fuerit, deinde de circumstantiis loci ac temporis; de signis vero ac prodigiis quæ in illa contigerunt, dicemus commodius in disputatione sequenti.

SECTIO I.

Utrum vere ac proprie Christus fuerit natus ex Virgine.

1. Non defuerunt qui negarint Christum proprie natum esse ex Virgine, quia non naturali et ordinaria via, sed alia nescio qua ex Virgine prodiit, quod fortasse dixerunt, ut ejus virginitati et integritati consulerent. Ad quem errorem accessit Gouffredus, Quodlib. 7, q. 6, dicens Christum non fuisse natum trans-eundo per medium, sed ab extremo in extremum immediate transiliendo. Hoc enim facilius ei visum est, quam quod interjacentia corpora penetraverit absque ruptione. Quam sententiam inter alias refert Durand., in 4, d. 44, q. 6, et illi non admodum displicet.

2. *Virgo vere ac proprie Christum parit.* — *Nativitas Christi ex Virgine, vera et propria.* — Dicendum vero est B. Virginem vere ac proprie peperisse Christum, ipsumque vere ac proprie natum esse ex Virgine. Est conclusio certa de fide. Probatur prior pars apertissimis Scripturis, Isai. 7: *Ecce Virgo concipiet, et pariet*; tam vere ergo peperit quam concepit; Matt. 1: *Pariet filium*; et infra: *Non cognovit eam, donec peperit filium*. Si ergo est verus ac proprius filius, etiam est verus ac proprius partus; vel si alterum improprie expo-

nimus, cur non etiam alterum? Et Luc. 2: *Completi sunt dies ut pareret, et peperit filium suum primogenitum*. Secundo, probatur ex definitione et traditione Ecclesiæ; in Conc. Lateran., sub Martino I, consul. 5, can. 3, definitur B. Virginem vere et proprie fuisse Dei genitricem, quia veraciter ipsum Deum concepit, et incorruptibiliter genuit. Idem traditur in Conc. Chalced., act. 5, in Confessione fidei, ubi etiam approbatur Ep. 11 Leonis Pap. ad Flavianum, in cujus cap. 1 ita ad rem præsentem loquitur: *Non ita intelligenda est illa generatio singulariter mirabilis, et mirabiliter singularis, ut per novitatem creationis, proprietatis remota sit generis*. Quæ verba tam ad conceptionem quam ad partum accommodari possunt. Et eandem veritatem docent omnia Concilia et Patres quos statim referam; et rationem assignabo. Ex hac vero priori parte necessario sequitur posterior. Nam illa duo, scilicet partus et nativitas, correlativa sunt. Unde aliis Scripturæ locis Christus natus dicitur, Joan. 18: *Ego in hoc natus sum*; et Isai. 9: *Parvulus natus est nobis*. Et dicto Conc. Lateran., can. 4, definitur, *proprie et secundum veritatem, duas esse in Christo nativitates*. Idem in V Synod., collat. 8, can. 3, et in VI Synod., act. 11, in Epist. Sophronii; et in 1 Ep. Cyril. ad Nestor., quæ in Conc. Ephes. habetur, *Verbum Dei sustinuisse dicitur generationem carnalem, carnis sue nativitatem, suam faciens, et ideo vere produisse ex Virgine, et natum esse carnaliter*; et similia habentur in epistola Cyrilli cum Concil. Alexan., ad eundem Nestor., quæ in Ephesino recipitur et approbatur. Idem docet egregie Damasc., lib. 3 de Fide, cap. 7; Fulgentius, lib. de Fide ad Petrum, cap. 2.

3. Ex hac conclusione sequitur primo, Christum exivisse de utero Virginis per naturalem viam, qua reliqui homines nasci solent. Quod Damasc., lib. 4, c. 15, his verbis docuit: *Conceptio quidem per aurem contingit, procreatio autem per eam partem qua fetus in lucem oriri consuevit*. Ratio est, quia hoc est de ratione veri partus, veræque nativitatis. Congruentia vero tam conclusionis quam hujus consecrarii est, quia Deus non tantum voluit fieri homo, sed etiam filius hominis, et feminam quamdam voluit esse veram Dei matrem; non essent autem vera mater et verus filius, nisi esset verus partus et vera nativitas; unde eleganter dixit Nazian., orat. 51, quæ est epist. 3 ad Chelidon., *Christum divino modo genitum esse, quia sine opera viri, et*

humano, quia juxta pariendi consuetudinem. Et non minus sapienter idem Nazian., orat. 16 de Amore pauperum, non longe a principio, dixit, *voluisse Deum, non tantum naturam, sed etiam nativitatem nostram honorare, et ideo utramque assumpsisse cum omni proprietate, absque macula tamen, vel indecentia, prout Deum decebat*. Et confirmatur, quia quidquid aliud dicatur, sine fundamento et necessitate dicitur; et præsertim quia asserere transitum ab extremo in extremum sine medio, majus fortasse miraculum est, remque obscuriorem et difficiliorem reddit. Video tamen posse aliquem multa ex his quæ adduximus, de nativitate in utero interpretari; dicendum vero est multa ex illis necessario intelligi de nativitate extra uterum; alia vero ad illam etiam extendi, quatenus ad quoddam complementum et perfectionem matris hæc nativitas pertinet.

4. *Virgo activo impulsu Christum emittit ex utero.* — Secundo colligitur ex eadem conclusione B. Virginem ad partum Christi, non mere passive, sed aliquo modo agendo, et quasi impellendo concurrisset ad fœtum emittendum. Hoc enim ad partus et nativitatis veritatem pertinet, quoniam alias non ipsa Virgo peperisset Christum, sed vel ab aliqua extrinseca causa eductus esset ex utero, vel certe ipse virtute sua ex utero exivisset sicut egressus est de sepulcro. Beata igitur Virgo, ut vera sit mater, eum impulsum vel efficaciam, quam aliæ matres solent, in suo partu ad emittendam prolem adhibuit. Unde Ecclesia canit: *Enixa est puerpera regem*. Et confirmari hoc potest, quia in hoc nulla est difficultas neque indecentia. Nam efficere per se potius ad perfectionem pertinet, et potuit fieri sine ullo labore aut violentia, præsertim cum divina virtute factum sit, ut sine ulla resistantia vel repugnantia id fieret, sicut supra, cum de virginitate Mariæ ageremus, declaratum est, ubi fundamentum contrarii erroris dissolvimus, latius de illo dicturi infra, agentes de Christi resurrectione. Quo in loco ostendemus posse unum corpus simul cum alio in eodem loco existere. Quod (ut Augustinus inquit, lib. 22 de Civit., c. 8) *illi soli non credunt, qui etiam Dominum Jesum per integra virginalia matris enixum, et ad discipulos ostiis clausis ingressum non credunt*.